

Název studijního předmětu: Školní didaktika

Typ studijního předmětu: povinný

Rozsah studijního předmětu: (1 + 2) / týden, p + s, LS

Způsob ukončení předmětu: zkouška

Stručná anotace předmětu:

Předmět je zaměřený na základní pojmy v oblasti didaktické přípravy učitele na budoucí povolání. V rámci výuky předmětu jsou uvedeny postupy a činnosti učitele v průběhu vyučovacího procesu. Student se tak seznámí s dovednostmi budoucích učitelů a porozumí, jak s nimi tvořivě pracovat.

Obsah:

1. Didaktika, didaktika obecná a oborová, školní didaktika. Školní didaktika – kurikulum. Systém českých kurikulárních dokumentů. Struktura systému vzdělávání a odborné přípravy v ČR. Struktura RVP a ŠVP.
2. Klíčové kompetence v RVP, vysvětlení pojmů. Kompetence učitele a žáka. Průřezová témata, vzdělávací obsah. Profil absolventa.
3. Osobnost učitele, práce učitele – charakteristika. Kompetence učitele, procesy sebereflexe a sebezdokonalování, vztah učitel a žák. Klima školy a školní třídy, aktuální problémy pedagogické profese, kázeň, autorita.
4. Akční výzkum. Původ, vývoj akčního výzkumu. Cíle, funkce a charakteristiky akčního výzkumu. Podstata a fáze akčního výzkumu. Pro-aktivní, reaktivní, kooperativní akční výzkum.
5. Akční výzkum a Pedagogický deník. Zkušenosti s využitím akčního výzkumu, příklady z praxe.
6. Diagnostika a hodnocení: systematické pozorování, ústní a písemné zkoušky, sebehodnocení žáka, portfolio, hodnocení složitých výkonů žáků, didaktické testy, formativní hodnocení. Funkce hodnocení.
7. Organizační formy vyučování. Výuka frontální, individuální, kooperativní, týmová (tandemová), individualizovaná, skupinové vyučování. Projektové vyučování a učení. Vyučovací hodina – struktura, typy. Rozvoj aktivity, samostatnosti a kreativity žáků; vyučování a rozvoj osobnosti žáka, otevřené vyučování.
8. Vyučování a jeho podoby. Učební úlohy. Výukové cíle a jejich taxonomie. Funkce cíle v procesu vyučování. Požadavky na výukové cíle: komplexnost, soudržnost, kontrolovatelnost, přiměřenost. Vztah učitele a žáka.

9. Plánování výuky – kurikulární dokumenty, potřeby žáků, tematický plán. Plánování a příprava na vyučovací hodinu. Didaktická analýza učiva. Cíle ve vyučovací hodině. Hospitace ve vyučovací hodině.

10. Osobnost žáka. Učební činnost žáka. Prekoncepty. Motivace žáka. Učitel a nadaný žák. Učitel a problémový žák. Pedagogická komunikace a interakce ve výuce. Asertivita. Verbální a neverbální komunikace.

11. Výukové metody. Klasifikace metod, význam volby metody, metody slovní, názorně demonstrační, praktických činností, dialogické. Brainstorming. Hra jako vyučovací metoda. Aktivizující výukové metody.

12. Vyučovací hodina – struktura, typy. Rozvoj aktivity, samostatnosti a kreativity žáků; vyučování a rozvoj osobnosti žáka. Didaktické zásady.

13. Školská politika ČR. Vzdělávací politika ČR její principy a funkce. Klasické a alternativní školy. Školská soustava v ČR, koncepce školství. Hlavní směry strategie vzdělávací politiky 2030+. Trendy ve vzdělávání v ČR zaměřené na přírodovědné vzdělávání.

KEF/CSD – Cvičení ke školní didaktice

Témata prezentací:

1. Vzpomeňte si na nějaké své učitele ZŠ a SŠ a pokuste se odhadnout jejich pojetí výuky. Svoje vyjádření zdůvodněte. Proveďte scénář vyučovací hodiny konkrétního vyučujícího. Proč jste si zvolili právě tohoto vyučujícího?

2. Které názory Komenského považujete v současnosti za aktuální? Považujete něco v jeho díle za překonané? Pokuste se srovnat dílo Komenského s metodami J. Deweye.

3. Vyberte si několik klíčových principů Vašeho aprobačního předmětu. Uveďte, jaká nepřesná nebo nesprávná pojetí těchto principů mohou mít žáci ZŠ (SŠ) případně členové Vaší rodiny. Proveďte srovnání a pokuste se najít příčiny.

4. Představte si, že jste začínající učitel s inovativními přístupy a metodami, a chcete změnit dosavadní činnost zkušeného učitele. O jaké metody by se jednalo, jakým způsobem byste postupoval/a při přesvědčování?

5. Porovnejte charakteristiku učitele-profesionála se svou zkušeností. Byli vaši učitelé na ZŠ a SŠ profesionálové? Případně co jim k profesionalitě chybělo?

6. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **frontální** výuky.

7. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **kooperativního** vyučování.

8. Proveďte charakteristiku klíčové kompetence k řešení problémů a pokuste se vytvořit ukázkovou lekci (případně vyučovací hodinu) na rozvoj této kompetence ve Vašem aprobačním předmětu.
9. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **skupinového** vyučování.
10. Proveďte charakteristiku klíčové kompetence komunikativní a pokuste se vytvořit ukázkovou lekci (případně vyučovací hodinu) na rozvoj této kompetence ve Vašem aprobačním předmětu.
11. Pokuste se vytvořit sebehodnotící arch pro žáka ZŠ (SŠ) k hodnocení klíčových kompetencí k učení, k řešení problémů a komunikativní. Porovnejte je, uveďte příklad využití v konkrétním tématu vašeho aprobačního předmětu.
12. Analyzujte své zkušenosti se skupinovou výukou z pohledu žáka ZŠ a SŠ.
13. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **individuálního** způsobu výuky. Srovnajte s výukou individualizovanou.
14. V rámci svého aprobačního předmětu si vyberte jedno téma, stanovte si výukový cíl, na jehož základě sestavíte **alespoň deset učebních úloh podle D. Tollingerové**. Učební úlohy vytvoříte pro žáky intaktní, žáky nadané a žáky podprůměrné. Sérii úloh vytvořte tak, aby sloužily začínajícímu učiteli jako metodický materiál.
15. Proveďte analýzu expertní odbornosti ve vztahu k učitelské profesi a k praktické každodenní pracovní činnosti učitele. Využijte některé zkušenosti učitele-profesionála z Vašeho blízkého okolí.
16. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **tandemové výuky**.
17. V rámci předmětu své aprobace si vyberte **dvě témata** (ZŠ a SŠ) a zpracujte k nim kognitivní, psychomotorické a afektivní cíle. Proveďte jejich analýzu. Uveďte konkrétní aktivity pro žáky, zvláště pro ZŠ a zvláště pro SŠ.
18. Vysvětlete, proč jsou komunikativní dovednosti řazeny mezi nejdůležitější profesní dovednosti učitele.
19. Proveďte scénář vyučovací hodiny ve Vašem aprobačním předmětu s využitím **projektového** vyučování.
20. V rámci předmětu své aprobace si zvolte jedno téma a k němu navrhnete didaktickou hru, vypracujte její scénář. Charakterizujte faktory, které podmiňují volbu vhodných výukových metod učitelem.
21. Charakterizujte pojem hodnocení, zaměřte se na formativní hodnocení, pokuste se najít libovolnou ZŠ, kde formativní hodnocení používají, uveďte příklad. Proveďte analýzu, pozitiva a negativa.
22. Popište a vysvětlete Elliottovo schéma akčního výzkumu.

23. Zaměřte se na problematiku hospitace ve třídě, pokuste se vysvětlit, proč se hospitace provádí, kdo ji může provádět, najděte alespoň 2 hospitační záznamy vybrané SŠ (ZŠ) a proveďte jejich srovnání. Jak by podle Vás měl vypadat HZ?
24. Navrhněte **alespoň 5 aktivizačních metod** na pět různých témat v rámci Vašeho aprobačního předmětu. Proveďte jejich analýzu, uveďte pozitiva a negativa dané metody.
25. Které otázky podle Vás spojené s Vaším aprobačním předmětem jsou zvláště podnětné a zároveň srozumitelné dospívajícím žákům?
26. Proveďte analýzu ŠVP libovolných dvou škol, zaměřte se na část týkající se vzdělávání žáků se SVP. Proveďte jejich srovnání. Co podle Vás v textu nesmí chybět? Jak by podle Vás mělo vypadat hodnocení těchto žáků?
27. Vypracujte **přípravu na vyučovací hodinu** ve Vašem aprobačním předmětu, zaměřte se na rozvoj aktivity, samostatnosti a kreativity žáků. Proveďte analýzu. Zaměřte se na žáky se SVP (nadání žáci, žáci slabší).
28. Vypracujte **přípravu na vyučovací hodinu** ve Vašem aprobačním předmětu, zaměřte se na rozvoj aktivity, samostatnosti a kreativity žáků. Zaměřte se na žáky se SVP (nadané žáky).
29. Jak byste charakterizoval/a svoje učitele na ZŠ a SŠ, kteří měli neformální autoritu? Na čem záleží neformální autorita učitele? Jaká je podle Vás představa dobrého učitele? Které kompetence by měl učitel splňovat a proč.
30. Navrhněte akční výzkum ve svém aprobačním předmětu.
31. Popište historii vzniku akčního výzkumu. Objasněte pojem akční výzkum. Proveďte charakteristiku akčního výzkumu.
32. Charakterizujte proaktivní, reaktivní a kooperativní akční výzkum a navrhněte jeho příklad pro pedagogickou praxi.
33. Zaměřte se na strategie vzdělávací politiky 2030+, uveďte hlavní cíle a strategie, proveďte analýzu dokumentu. Vysvětlete pojem dlouhodobý záměr krajů a ČR. Vyberte si jeden kraj a pokuste se provést analýzu dlouhodobého záměru uvedeného kraje.
34. Zamyslete se nad vztahem didaktických zásad a organizačních forem výuky, didaktických zásad a metod výuky, didaktických zásad a materiálních didaktických prostředků a výukových cílů.
35. Analyzujte obsah učebnice ve vyučovacím předmětu své aprobace z hlediska dodržování tradičních didaktických zásad.

Hodnocení studenta:

Student/ka je hodnocen/a v průběhu kurzu. Hodnocení obsahuje dvě části, a to prezentaci na dané téma a písemné nebo ústní zkoušky. Student/ka si vybere na začátku semestru jednu z nabízených úloh. V průběhu semestru téma zpracovává a ve stanoveném termínu výsledky své práce prezentuje (délka prezentace je 30 minut). V případě, že student/ka stanovený termín

nedodrží, požádá o náhradní termín. Zkoušku student může absolvovat pouze v případě ústní prezentace své práce v průběhu semestru.

Odborná literatura:

- AUGER, M.T., BOUCHARLAT, CH. Učitel a problémový žák. Praha, : Portál, 2005.
- BENNETT, T. Třída: Průvodce chováním žáků, Edukační laboratoř 2022
- ČAPEK, R. Moderní didaktika. Praha: Grada, 2015.
- ČAPEK, R. Líný učitel – jak učit dobře a efektivně, Praha 2018
- ČAPEK, R. Uč jako umělec, Praha 2020
- ČAPEK, R. Třídní klima a školní třída, Praha 2010
- GINNIS, P. Efektivní výukové nástroje pro učitele, Edukační laboratoř 2017
- HOLUBOVÁ, R.: Výzkum prekonceptů. Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. Dostupné na www.science.upol.cz
- JANÍK, T. Kvalita (ve) vzdělávání. Praha, Munipress, 2016
- KALHOUS, Z., OBST, O.: Školní didaktika. Praha: Portál, 2002.
- KLIČKOVÁ, M. Problémové vyučování ve školní praxi. Praha: SPN, 1989.
- KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R.: Hodnocení žáků. Praha: Grada, 2005.
- KYRIACOU, CH. Klíčové dovednosti učitele. Praha, Portál 1996.
- LEMOV, D. Uč jako šampion 3. 0, Edukační laboratoř 2024
- MAŇÁK, ŠVEC, V.: Výukové metody. Brno: Paido: 2003.
- NEZVALOVÁ, D. Kompetence a standardy v počáteční přípravě učitelů přírodovědných předmětů a matematiky. Olomouc: Vydavatelství UP, 2007. Dostupné na <http://esfmoduly.upol.cz>
- NEZVALOVÁ, D. Výukový proces. In: NEZVALOVÁ, D. Moduly pro profesní přípravu učitele přírodovědných předmětů a matematiky. Olomouc: Vydavatelství UP, 2008. Dostupné na: <http://esfmoduly.upol.cz>
- NEZVALOVÁ, D.: Assessing Science for Understanding. Olomouc: Vydavatelství UP, 2009. Dostupné na: <http://www.iqst.upol.cz>
- NEZVALOVÁ, D.: Inovace v přírodovědném vzdělávání. Olomouc: Vydavatelství UP, 2010. Dostupné na: <http://www.zvyp.upol.cz>
- PASCH, M. a kol. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Praha: Portál 1998
- PETTY, G. Moderní vyučování. Praha: Portál 1996.
- PRŮCHA, J. Moderní pedagogika. Praha: Portál 1997.

SKALKOVÁ, J.: Obecná didaktika. Praha: Grada 2007

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H.: Pedagogika pro učitele. Praha: Grada, 2010

WILLIAM, D.; LEAHY, S. Zavádění formativního hodnocení, Edukační laboratoř 2020

ZORMANOVÁ, L. Obecná didaktika. Praha: Grada, 2014

<http://www.msmt.cz/>